

Navazující magisterské studium

SP: Humanitní studia

SO: Učitelství společenských věd pro střední školy (dvouoborové)

Okruhy otázek reflektují snahu o zachování interdisciplinárního přístupu ke společenskovědním tématům a jsou kombinací pozic zejména filosofických, politologických a právních a sociologických. Student společenských věd prokazuje schopnost rozlišit a prezentovat tyto pozice. Student učitelství společenských věd navíc prokazuje schopnost pedagogické transformace společenskovědních disciplín a didaktické aplikace.

Státní závěrečná zkouška z oboru u navazujícího magisterského studijního programu **Učitelství společenských věd pro střední školy (dvouoborové)** je ústní. Student odpovídá na dvě otázky ze společenských věd a na jednu otázku z didaktiky společenských věd. Samostatnou částí je obhajoba diplomové práce.

Průběh SZZk:

Student si losuje číslo okruhu, ze kterého poté budou zadány dvě konkrétní otázky vycházející ze seznamu povinné literatury k jednotlivým okruhům a ze složení komise pro SZZk.

Student si navíc losuje jednu otázku z didaktiky společenských věd.

A - Okruhy otázek ze společenských věd

1. Metodologické principy společenských věd

Dějiny ekonomických teorií

Utopický socialismus – metodologické přístupy. Maloburžoazní socialismus – metodologické přístupy. Předchůdci německé historické školy – metodologické přístupy. Stará historická škola – metodologické přístupy. Mladší historická škola a katedrový socialismus – metodologické přístupy. Sociální tržní hospodářství – metodologické přístupy. Francouzský strukturalismus – metodologické přístupy. Teorie sociálně ekonomického rozvoje J. A. Schumpetera – metodologické přístupy. Teorie manažerského řádu – metodologické přístupy. Teorie o demokratizaci kapitálu – metodologické přístupy

Lidská, občanská a přirozená práva

Filosofické a ideové pozadí hlavních teorií práva a myšlenky přirozených práv.

- Čím se liší tzv. klasická přirozenoprávní koncepce (vrcholem Tomáš Akvinský) od tzv. moderního přirozeného práva.

- Jaké změny se udály v evropském myšlení, které posléze ovlivnily uvažování o právu.

- Jak se liší ideová východiska teorií přirozeného práva od právního pozitivismu.

(Kognitivismus vs. nonkognitivismus, (ne)možnost vyvozovat normy z faktů, sepětí práva s morálkou.)

Sociologie subkultur

Jaké jsou základní teoretické přístupy k teorii subkultur a jací sem patří autoři? Od kdy jsou subkultury zkoumány jako samostatné téma a jaké hlavní školy (směry) ve studiu subkultur známe? V čem spočívá tzv. „postsubkulturní obrat“, kdo jsou jeho hlavní představitelé a v čem spočívá jejich kritika?

Kapitoly ze soudobé psychologie

Proměny pomáhajících profesí - Učitelství jako pomáhající profese, staří a noví pomocníci, nové psychoterapeutické systémy, kvalitativní a kvantitativní metodologie ve studiu člověka.

2. Člověk jako bytost vztahová

Etické předpoklady výchovy

Uveďte na konkrétních příkladech různé chápání výchovných vztahů a objasněte jejich filosofické a etické předpoklady.

Dějiny ekonomických teorií

Předchůdci německé historické školy – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Stará historická škola – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Mladší historická škola a katedrový socialismus – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Sociální tržní hospodářství – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Francouzský strukturalismus – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Teorie sociálně ekonomického rozvoje J. A. Schumpetera – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Teorie manažerského řádu – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Teorie o demokratizaci kapitálu – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Teorie o revoluci v důchodech – pojetí sociálně-ekonomických vztahů. Teorie konvergence – pojetí sociálně-ekonomických vztahů.

Lidská, občanská a přirozená práva

Kde se berou lidská práva? Jsou lidská práva přirozená nebo přiznaná společností? Univerzalita lidských práv, versus selektivnost práv občanských.

Sociologie subkultur

Subkultura, scéna a styl. Co označují tyto pojmy a v čem se liší. Jaké typy vztahů nacházíme uvnitř jednotlivých subkultur. Proč lidé vstupují do subkultur a jakým způsobem jsou subkultury vnitřně strukturované?

Kapitoly ze soudobé psychologie

Pomáhající profese a jejich možná psychická úskalí - Psychologická specifika pomáhajících profesí, osobnost pomáhajícího, rizika pomáhající profese, mobbing a vyhoření a jejich prevence.

3. Člověk jako bytost společenská, politická a ekonomická

Etické předpoklady výchovy

Uveďte na konkrétních příkladech odůvodnění rozdílu mezi upřednostňováním společenského zřetele ve výchovném působení a mezi zdůrazňováním individuálního přístupu.

Dějiny ekonomických teorií

Předchůdci německé historické školy – politicko-ekonomické souvislosti. Stará historická škola – politicko-ekonomické souvislosti. Historická škola a katedrový socialismus – politicko-ekonomické souvislosti. Sociální tržní hospodářství – politicko-ekonomické souvislosti. Francouzský strukturalismus – politicko-ekonomické souvislosti. Teorie sociálně ekonomického rozvoje J. A. Schumpetera – politicko-ekonomické souvislosti. Teorie manažerského řádu – politicko-ekonomické souvislosti. Teorie o demokratizaci kapitálu –

politicko-ekonomické souvislosti. Teorie o revoluci v důchodech – politicko-ekonomické souvislosti. Teorie konvergence – politicko-ekonomické souvislosti.

Lidská, občanská a přirozená práva

Původ a vznik občanských, politických, hospodářských a sociálních práv. Chronologie jejich vyjádření v teorii a v lidskoprávních dokumentech

Sociologie subkultur

Subkultura jako alternativa k mainstreamu. Kritika tohoto přístupu (existuje ještě mainstream)? „Jarmark stylů“ a subkulturní brikoláž. Co je to „subkulturní kapitál“, kdo je autorem tohoto pojmu a z čeho je tato teorie odvozena?

Kapitoly ze soudobé psychologie

Možnosti aplikace psychologických konceptů při interpretaci společenských jevů - základní koncepty politické psychologie, psychologické aspekty náboženství.

4. Člověk jako nositel lidských a občanských práv

Lidská, občanská a přirozená práva

Potlačování lidských práv v letech 1945-1989. Střety o občanská práva – opozice, disent, Charta 77.

- docházelo k porušování lidských práv již v letech 1945 – 1948?
- hlavní způsoby porušování lidských práv v letech 1948 – 1989
- jakých práv a na základě čeho se dožadovali signatáři Charty 77?

Lidská, občanská a přirozená práva – jejich odlišnost. Jsou lidská práva přirozená?

Problematiky lidských práv v české duchovní tradici (Komárková, Trojan, Hejdánek)

- vysvětlit rozdíly mezi občanskými a lidskými právy
- co znamená, že jsou lidská práva přirozená?
- Kde vidí zdroj a původ lidských práv Komárková, Trojan a Hejdánek?
- Hejdánkova odpověď na přirozenost lidských práv

Lidská a občanská práva z pohledu jednotlivých směrů právní filosofie

- přirozenoprávní teorie – cesta od přirozeného práva k přirozeným právům
- lidská a občanská práva z pohledu přirozenoprávní teorie
- právní pozitivismus a lidská práva – reálná kombinace?

Přiznání lidských a dalších práv v lidskoprávních dokumentech

- lze pozorovat historický vývoj v přiznávání lidských práv?
- je přiznání subjektivních práv lineární proces?

Sociologie subkultur

Subkultura versus kontrakultura. Jakým způsobem lze stanovit hranice obou pojmů? V čem se oba pojmy liší? Kritika kontrakultury (Joseph Heath, Andrew Potter). Subkulturní resistance a její podoby.

5. Člověk, společnost a principy

Etické předpoklady výchovy

Uveďte na konkrétních příkladech, v čem jsou z hlediska názorů na výchovu spatřována pozitiva a negativa ideálu demokraticky uspořádané společnosti.

Dějiny ekonomických teorií

Předchůdci německé historické školy – historické souvislosti a základní principy. Stará historická škola – historické souvislosti a základní principy. Mladší historická škola a katedrový socialismus – historické souvislosti a základní principy. Sociální tržní hospodářství – historické souvislosti a základní principy. Francouzský strukturalismus – historické souvislosti a základní principy. Teorie sociálně ekonomického rozvoje J. A. Schumpetera – historické souvislosti a základní principy. Teorie manažerského řádu – historické souvislosti a základní principy. Teorie o demokratizaci kapitálu – historické souvislosti a základní principy. Teorie o revoluci v důchodech – historické souvislosti a základní principy. Teorie konvergence – historické souvislosti a základní principy.

Sociologie subkultur

Subkultury a sociální patologie. Jaké problémy jsou spojovány s jednotlivými subkulturami. Rizikovost mládeže a konkrétní příklady sociálně patologických jevů, které se mohou s jednotlivými subkulturami spojovat. Reakce samotných subkultur.

Kapitoly ze soudobé psychologie

Biologický determinismus, biografický determinismus, struktura a dynamika osobnosti.

6. Člověk, stát a právo

Stát a problémy státnosti v éře modernity

Vznik moderních ústav; francouzská revoluční ústava a ústava USA: srovnání jejich původu a podoby; funkce ústavního soudnictví v ústavním státu; konstitucionalizace evropského práva a koncept „evropské ústavy“

Sociologie subkultur

Politický extremismu v rámci subkultur. Které subkultury jsou vnímány jako „extremistické“ a proč? Jakým způsobem toto stigma řeší samotné subkultury?

Kapitoly ze soudobé psychologie

autoritářská osobnost, davová psychologie

7. Člověk jako bytost hodnotící

Etické předpoklady výchovy

Problém hodnot a norem z hlediska výchovných teorií. Uveďte na konkrétních příkladech odůvodnění potřeby zaštiťovat výchovné působení určitými normami, a to včetně uvedení názorů, které tuto potřebu problematizují.

Sociologie subkultur

Jaké jsou důvody ke vzniku subkultur? Jaké základní principy jednotlivé subkultury sledují? Mají subkultury své vlastní normy a hierarchie? Jak lze kumulovat subkulturní kapitál?

Kapitoly ze soudobé psychologie

Hierarchie potřeb, potřeba seberealizace

8. Člověk jako jedinečná bytost - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování

Etické předpoklady výchovy

Uveďte na konkrétních příkladech výchovných teorií odůvodnění nezbytnosti zachování prostoru pro individuální rozvoj. S jakými obtížemi se tyto snahy mohou setkávat?

Dějiny ekonomických teorií

Utopický socialismus - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Maloburžoazní socialismus - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Předchůdci německé historické školy - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Stará historická škola - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Mladší historická škola a katedrový socialismus - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Sociální tržní hospodářství - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Francouzský strukturalismus - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Teorie sociálně ekonomického rozvoje J. A. Schumpetera - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování

Teorie manažerského řádu - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Teorie o demokratizaci kapitálu - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Teorie o revoluci v duchodech - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování. Teorie konvergence - reflexe člověka v tradičním filosofickém a společenskovědním uvažování

Lidská, občanská a přirozená práva

Filosofická analýza lidských a občanských práv v tradici evropského myšlení.

- obraz člověka jako jedinečné bytosti nadané právy
- lidská důstojnost

Sociologie subkultur

Subkultura, scéna, městský kmen – různé přístupy ke vztahu subkultur a mainstreamu. Vztah autenticity a komodifikace v rámci subkultur.

Kapitoly ze soudobé psychologie

Člověk z pohledu současných psychologických a psychoterapeutických směrů v tradici českého a globálního vývoje - psychologie osobnosti – psychoanalytická, humanistická a psychosomatická perspektiva; integrativní záměr psychosomatiky

9. Člověk jako občan v moderní demokracii, člověk v evropském a globálním prostoru

Etické předpoklady výchovy

Výchova k evropskému a globálnímu vědomí. Uveďte na konkrétních příkladech důvody pro výchovné uvádění do evropského a globálního kontextu včetně problematizací těchto tendencí.

Sociologie subkultur

Jakým způsobem dochází k politizaci subkultur? Které subkultury jsou tradičně chápány jako politické? V jakém smyslu?

Subkultura jako globální fenomén. Jakým způsobem se subkultury „řetězí“ (které subkultury kooperují a vůči kterým jsou antagonistické).

Kapitoly ze současné psychologie

Psychologické aspekty demokratické kultury - svoboda v kontextu lidských potřeb; totalitní mentalita a post-totalitní syndrom; demokratický charakter – občanská kultura, étos a patriotismus

Doporučená literatura:

Etické předpoklady výchovy - není doporučena žádná literatura, student při přípravě vychází z absolvovaného předmětu a jeho základní a doporučené literatury

Dějiny ekonomických teorií

Holman, R. *Ekonomie*. Praha: C.H.Beck, 2011.

Sojka, M. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček BrainTeam, 2010.

Vencovský, F. *Dějiny českého ekonomického myšlení do roku 1948*. Brno, Nauma, 1997.

Sirůček, P. a kol. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Praha: Melandrium, 2007.

Urban, J. *Teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI, 2006.

Lidská, občanská a přirozená práva

Holländer, P. *Filosofie práva*. Plzeň, 2012. ISBN 978-80-7380-366-7.

Sousedík, S. *Svoboda a lidská práva*. Praha, 2010.

Havlíček, A. *Lidská a přirozená práva v dějinách*. Ústí n. Labem, 2014. ISBN 978-80-7414-620-6.

Komárková, B. *Původ a význam lidských práv*. Praha, 1990.

Trojan, J. S. *Idea lidských práv v české duchovní tradici*. Praha, 2003. ISBN 80-7298-044-0.

Habermas, J. *K ustavení Evropy*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7007-391-9.

příslušné lidskoprávní dokumenty

Strauss, L. *Natural Rights and History*. Chicago, 1952.

Sociologie subkultur

KOLÁŘOVÁ M. (vyd.), *Revolta stylem*, Praha 2012.

HEBDIGE, *Subkultura a styl*, Praha 2012.

VLADIMÍR 518, *Kmeny*, Praha 2011.

SMOLÍK J., *Subkultury mládeže*, Praha 2010.

THORTON S., *Club Cultures: Music, Media, and Subcultural Capital*, Wesleyan University Press, 1996.

Kapitoly ze současné psychologie

Prochazka, James, Norcross, John, *Psychoterapeutické systémy*, Grada, Praha 1999.

Schmidbauer, Wolfgang, *Syndrom pomocníka. Podněty pro duševní hygienu v pomáhajících profesích*, Portál, Praha 2007.

Schmidbauer, Wolfgang, *Psychická úskalí pomáhajících profesí*, Portál 2000.

Strauss, A., Corbinová, J., *Základy kvalitativního výzkumu*, Albert, Boskovice 1999.

Švingalová, D., *Stres a „vyhoření“ u profesionálů pracujících s lidmi*, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006.

- Freud, S., *Budoucnost jedné iluze*, in: *Sebrané spisy 14*. Praha 2007.
- Krejčí, Oskar, *Politická psychologie*, Ekopress, Praha 2004.
- Říčan, Pavel, *Psychologie náboženství a spirituality*, Portál, Praha 2007.
- Klicperová-Baker, Martina, Fereiabend, Ivo K. a kolektiv, *Demokratická kultura v České republice. Občanská kultura, étos a vlastenectví ze srovnávacího pohledu*, Academia, Praha 2007.
- Klicperová-Baker, M., *Psychologie demokracie – sociálně psychologické předpoklady demokratického občanství*. In Staněk, A., Mezihorák, F., *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha: SPVH 2008, s. 178-205.
- Nakonečný, M., *Psychologie osobnosti*. Praha 1999.
- Boadella, David, *Wilhelm Reich: průkopník nového myšlení*, Malvern, Praha 2013.
- Danzer, Gerhard, *Psychosomatika*, Portál, Praha 2001.

B- Otázky z Didaktiky společenských věd a Výchovy k demokracii

1. Oborová didaktika a její místo v systému pedagogických věd (vymezení oborové didaktiky, význam oborové didaktiky pro učitele, vztah obecné didaktiky a oborové didaktiky).
2. Specifikum vzdělávacího oboru Občanský a společenskovední základ (výchové a vzdělávací cíle, specifikum a charakteristika obsahu)
3. Rozbor účinných metod v hodinách základů jednotlivých společenských věd, filosofie a religionistiky vzhledem k jejich specifickému vzdělávacímu obsahu.
4. Vyučovací hodina základů společenských věd - příprava hodiny, prvky hodiny, deduktivní, induktivní sociální přístup k výuce základů jednotlivých společenských věd, filosofie a religionistiky.
5. Projektové vyučování ve výuce základů jednotlivých společenských věd, filosofie a religionistiky (historie a charakteristika projektového vyučování, jeho přednosti a limity, příklady úspěšných projektů).
6. Didaktická analýza vzdělávacího obsahu politologického a právního (charakteristika a prvky didaktické analýzy, didaktická analýza politologických a právních témat).
7. Didaktická analýza vzdělávacího obsahu sociologického a psychologického (charakteristika
8. Didaktická analýza vzdělávacího obsahu ekonomického (charakteristika a prvky didaktické analýzy, didaktická analýza ekonomických témat).
9. Kontroverze ve výuce společenskovedních témat.
10. Osobnost žáka a možnosti rozvoje jeho klíčových kompetencí v rámci základů společenských věd (kognitivní a axiologická rovina společenskovedních témat).
11. Problematika hodnocení ve výuce společenských věd (hodnocení žáka, typy a funkce hodnocení, možnosti různých hodnocení ve výuce, jejich přednosti a limity).

Doporučená literatura:

DOROTÍKOVÁ, S., *O výchově a vzdělání z pohledu axiologie* in: *Hodnoty a vzdělání*, Praha 1997.

DVOŘÁKOVÁ, M.: *Projektové vyučování v české škole*. Praha 2009.

FISHER, R.: *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-120-7.

HOGENOVÁ, A. - KRÁMSKÝ, D. - RYBÁK, D. (vyd.), *Vybrané spisy Jaroslavy Peškové*, Praha 2010.

JANÍK, T.: *Didaktika obecná a oborová: pokus o vymezení a systematizaci pojmů*. Dostupné z http://www.akreditacnikomise.cz/attachements/article/279/didaktika_obecna_a_oborova_Janik_pdf.

KALHOUS, Z., OBST, O.: *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.

KAŠOVÁ, J.: *Škola trochu jinak*, IUVENTA 1995

KAŠOVÁ, J., TOMKOVÁ, A., DVOŘÁKOVÁ, M.: *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.

KOŠŤÁLOVÁ, H., MIKOVÁ, Š., STANG, J.: *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-314-7.

KRATOCHVÍLOVÁ, J.: *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: MU 2009. ISBN 978-80-210-4142-4.

KYRIACU Ch.: *Klíčové dovednosti učitele*, Praha 1996.

MAŇÁK, J.: *Alternativní metody a postupy*. Brno: PedF MU, 1997. ISBN 80-2101549-7.

MAŇÁK, J., JANÍK, T., ŠVEC, V.: *Kurikulum v současné škole*. Brno: CPV, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1.

PASCH, M. a kol.: *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-127-4.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V., *Výukové metody*, Brno 2003.

PETTY, G.: *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-070-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-252-1.

SILBERMAN, M.: *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*, Praha 1997.

SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 2007, s. 14-15. ISBN 80-85866-33-1.

SLAVÍK, J.: *Hodnocení v současné škole*. Praha, Portál, 1999.

SCHIMUNEK, F. P.: *Slovní hodnocení žáků*, Praha 1994.

ŠVEC, V. a kol.: *Praktikum didaktických dovedností*. Brno: MU, 1996. ISBN 80-210-2698-7.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha, MŠMT, 2013.

Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání. Praha, VÚP, 2007.

Učení je skryté bohatství. Zpráva mezinárodní komise UNESCO „Vzdělání pro 21. století“. Praha 1997.

